

**SAVREMENI TRENDovi U TURIZMU I ODRŽIVI RAZVOJ
TURISTIČKIH POTENCIJALA JUGOISTOČNE SRBIJE**Pregledni rad
DOI: 10.5937/GU_KORET26219L**Aleksandar Lukić¹**¹Visoka ekonomska škola strukovnih studija, Beograd,
aleksandarlukic.info@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4922-2937

APSTRAKT: Turizam predstavlja jedan od najdinamičnijih sektora savremene ekonomije, sa značajnim uticajem na ekonomski razvoj, zapošljavanje i unapređenje kvaliteta života lokalnih zajednica. Rad analizira teorijski okvir savremenog turizma, identifikuje ključni trendovi u turističkoj industriji i sagledavaju mogućnosti održivog razvoja turističkih potencijala jugoistočne Srbije. Poseban fokus stavljen je na digitalizaciju, inovacije, održivost i promene u ponašanju turista, kao i na njihov uticaj na razvoj turističkih destinacija. U radu se ukazuje na značaj održivog upravljanja prirodnim i kulturnim resursima, razvoja ruralnog i zdravstvenog turizma, kao i unapređenja konkurentnosti turističke ponude regiona. Rezultati istraživanja pokazuju da savremeni trendovi u turizmu mogu doprineti intenzivnijem ekonomskom razvoju jugoistočne Srbije kroz povećanje turističkog prometa, razvoj lokalne infrastrukture, jačanje preduzetništva i otvaranje novih radnih mesta, uz istovremeno očuvanje prirodnih i kulturnih vrednosti. Analizirane promene ukazuju na potrebu prilagođavanja turističkih politika i razvojnih strategija principima održivog razvoja i savremenim zahtevima turističkog tržišta.

Ključne reči: turizam, održivi razvoj, turistički potencijali, jugoistočna Srbija, digitalizacija

**CONTEMPORARY TRENDS IN TOURISM AND SUSTAINABLE
DEVELOPMENT OF TOURISM POTENTIALS IN
SOUTHEASTERN SERBIA**

ABSTRACT: Tourism represents one of the most dynamic sectors of the contemporary economy, with a significant impact on economic development, employment, and the improvement of the quality of life in local communities. This paper analyzes the theoretical framework of contemporary tourism, identifies key trends in the tourism industry, and examines the possibilities for the sustainable development of tourism potentials in Southeastern Serbia. Special emphasis is placed on digitalization, innovation, sustainability, and changes in tourist behavior, as well as their impact on the development of tourism destinations. The paper highlights the importance of sustainable management of natural and cultural resources, the development of rural and health tourism, and the improvement of the competitiveness of the region's tourism offer. The research results indicate that contemporary tourism trends can contribute to more intensive economic development of Southeastern Serbia through increased tourist turnover, development of local infrastructure,

Gradanska uprava

strengthening of entrepreneurship, and creation of new jobs, while simultaneously preserving natural and cultural values. The analyzed changes point to the need to adapt tourism policies and development strategies to the principles of sustainable development and the contemporary demands of the tourism market.

Keywords: tourism, sustainable development, tourism potentials, Southeastern Serbia, digitalization

1. UVOD

Turizam predstavlja jedan od ključnih sektora savremene ekonomije, sa sve izraženijim uticajem na ekonomski razvoj, zapošljavanje i unapređenje kvaliteta života lokalnog stanovništva. Intenzivan razvoj turističkog tržišta, praćen promenama u potrebama i očekivanjima turista, uslovio je potrebu za prilagođavanjem postojećih strategija i politika razvoja turizma. Razvoj informaciono-komunikacionih tehnologija, proces digitalizacije, rastući značaj održivosti i promenjeni obrasci ponašanja turista značajno utiču na transformaciju savremene turističke industrije, čineći je dinamičnom i kompleksnom društveno-ekonomskom delatnošću.

Savremeni turizam prevazilazi granice nacionalnih ekonomija i ostvaruje značajne ekonomske, društvene i ekološke efekte na globalnom nivou. Povećana povezanost tržišta, razvoj novih turističkih segmenata i tehnološki napredak omogućili su lakšu dostupnost turističkih destinacija i promene u načinu organizacije turističkih putovanja, što direktno utiče na poslovne modele i konkurentnost turističkog sektora. Istovremeno, rast turističke aktivnosti nameće potrebu za uspostavljanjem održivih modela razvoja koji podrazumevaju racionalno korišćenje prirodnih i kulturnih resursa, očuvanje životne sredine i aktivno uključivanje lokalnih zajednica u razvoj turističke ponude.

U tom kontekstu, jugoistočna Srbija predstavlja region sa značajnim turističkim potencijalima zasnovanim na bogatim prirodnim resursima, kulturno-istorijskom nasleđu, ruralnim područjima i banjskim centrima. Prirodne atrakcije, planinski predeli, zaštićena područja, tradicionalna gastronomija i autentične kulturne manifestacije predstavljaju značajnu osnovu za razvoj održivog, ruralnog, zdravstvenog i ekoturizma. Međutim, dalji razvoj turističkog sektora u ovom regionu zahteva adekvatno upravljanje turističkim resursima, unapređenje infrastrukture, digitalnu promociju i usklađivanje razvojnih politika sa principima održivog razvoja.

Predmet istraživanja ovog rada odnosi se na analizu savremenih trendova u turizmu i njihov uticaj na održivi razvoj turističkih potencijala jugoistočne Srbije. Cilj je sagledavanje značaja inovacija, digitalizacije i održivosti u razvoju turističke ponude, kao i identifikovanje mogućnosti za unapređenje konkurentnosti turističkih destinacija ovog regiona. Poseban akcenat stavljen je na ekonomske, društvene i ekološke efekte razvoja turizma, kao i na izazove koji prate savremene procese transformacije turističke industrije.

2. INTERDISCIPLINARNI OKVIR SAVREMENOG TURIZMA

Turizam ima snažan uticaj na ekonomski razvoj, zapošljavanje i društvenu prosperitetnost, pozicionirajući se kao nezaobilazan faktor u savremenim globalnim ekonomijama. Zbog svoje složenosti, turizam nije samo ekonomska aktivnost, već i složena društvena pojava koja utiče na međuljudske odnose, kulturne norme i ekološke uslove. Razumevanje savremenog turizma zahteva integrisan pristup koji

obuhvata ekonomske, sociološke i psihološke aspekte koji oblikuju njegovu dinamiku i razvoj. Poseban značaj interdisciplinarnog pristupa ogleda se u regionima sa izraženim prirodnim i kulturnim potencijalima, poput jugoistočne Srbije, gde razvoj turizma ima značajne ekonomske, društvene i ekološke implikacije.

Ekonomski aspekt je višedimenzionalni proces koji podrazumeva direktne, indirektno i indukovane efekte na ukupnu ekonomsku aktivnost. Direktni uticaj turizma na bruto domaći proizvod ogleda se kroz prihod od pružanja turističkih usluga, kao što su smeštaj, ugostiteljstvo, prevoz i organizovane aktivnosti za posetioce. Ovi prihodi daju značajan doprinos nacionalnim ekonomijama, pri čemu se turizam u mnogim zemljama pozicionira kao jedan od glavnih izvora budžetskih prihoda. Pozitivni ekonomski faktori turističke potrošnje u destinaciji realizuju se kroz multiplikovani efekat novca, odnosno cirkulacijom novca kroz sektore privrede, kada se promenom monetarnog i privrednog nivoa, pospešuje proizvodnja i prodaja (Milićević & Trišić, 2019). Indirektni efekti turizma ostvaruju se kroz potražnju za robama i uslugama koje proizlaze iz osnovne turističke aktivnosti. Razvoj turizma povećava potrebu za građevinskim radovima, obnovom i izgradnjom infrastrukture, proširenjem energetske kapaciteta, unapređenjem maloprodajnog sektora i usluga transporta čime se podstiče razvoj različitih sektora ekonomije. Indukovani efekti, kao treći sloj ekonomskog uticaja, odnose se na potrošnju koja proističe iz prihoda zaposlenih u turističkom sektoru i sektorima povezanim sa turizmom. Plate i prihodi ovih radnika troše se na lokalnom tržištu, što dodatno stimuliše ekonomsku aktivnost i jača domaću potražnju.

Kroz analizu multiplikativnih efekata turizma, dolazi se do zaključka da turizam ne deluje izolovano, već kao pokretač šireg ekonomskog rasta. Osim direktnog priliva sredstava, turizam doprinosi unapređenju infrastrukture, podsticanju inovacija i tehnološkog razvoja, kao i jačanju regionalnih i lokalnih ekonomija. U mnogim zemljama turizam ima ključnu ulogu u smanjenju regionalnih nejednakosti i promovisanju inkluzivnog ekonomskog razvoja. U tom kontekstu, održivi razvoj turizma u jugoistočnoj Srbiji može predstavljati značajan faktor aktiviranja nedovoljno iskorišćenih turističkih potencijala, razvoja ruralnih područja i unapređenja kvaliteta života lokalnog stanovništva.

Iako turizam značajno doprinosi ekonomskom razvoju, njegova zavisnost od stabilnih ekonomskih, društvenih i prirodnih uslova čini ga izrazito podložnim uticajima iz spoljnog okruženja. Poremećaji poput globalnih finansijskih kriza, promena u turističkim preferencijama, prirodnih nepogoda, zdravstvenih izazova i novih regulatornih zahteva mogu brzo i snažno uticati na obim turističkih tokova, menjajući obrasce putovanja i dinamiku turističke potražnje. Iz tog razloga, savremeni razvoj turizma sve više podrazumeva primenu principa održivosti, racionalnog upravljanja resursima i prilagođavanja turističke ponude savremenim tržišnim zahtevima.

Sociološki aspekt turizma proučava uticaj turističkih aktivnosti na društvene strukture, međuljudske odnose i kulturne identitete. Kao složen društveni fenomen, turizam omogućava intenzivne interakcije između različitih kultura, vrednosnih sistema i društvenih normi. Globalizacija je značajno ubrzala širenje turističkog tržišta, olakšavajući pristup udaljenim destinacijama i omogućavajući sve češće susrete između ljudi iz različitih zemalja. U tom kontekstu, turizam može doprineti kulturnoj razmeni, jačanju međunarodnog razumevanja i smanjenju predrasuda kroz direktnu interakciju posetilaca i lokalnog stanovništva.

Istovremeno, brojni izazovi se javljaju u pogledu očuvanja lokalnih kultura, tradicija i identiteta. Intenzivna turistička aktivnost može dovesti do kulturne homogenizacije, pri čemu lokalne zajednice, pod pritiskom tržišnih zahteva, prilagođavaju i komercijalizuju svoje kulturne izraze kako bi udovoljile očekivanjima turista. Ovaj proces može dovesti do gubitka autentičnosti, osiromašenja kulturnog nasleđa i promena u tradicionalnim životnim praksama. Pitanje održivosti kulturnih resursa postaje posebno značajno u kontekstu masovnog turizma. Održivo upravljanje kulturnim dobrima zahteva razvoj politika koje omogućavaju ravnotežu između ekonomskih koristi turizma i očuvanja kulturnog identiteta lokalnih zajednica. Edukacija turista, aktivna participacija lokalnog stanovništva u odlučivanju o razvojnim projektima i promocija odgovornog turizma predstavljaju ključne mehanizme za postizanje ovog cilja.

Psihološki pristup turizmu fokusira se na dublje razumevanje motiva, želja i očekivanja turista, što je od ključne važnosti za oblikovanje turističkih usluga i proizvoda. Ovaj pristup istražuje različite psihološke faktore koji oblikuju ponašanje i iskustva turista, uključujući emocionalne potrebe i kognitivne procese koji utiču na njihove odluke o putovanju. Motivi turističkih putovanja ne moraju biti individualni, već se mogu podeliti sa ostalim članovima porodice ili turističkom grupom i mogu imati različitu težinu u zavisnosti od starosne dobi, socijalnih, kulturnih i drugih uticaja (Šušić, 2010). Turisti nisu homogena, već heterogena grupa sa specifičnim potrebama, koje variraju od želje za opuštanjem i relaksacijom, preko potrebe za uzbudjenjem i avanturama, do interesa za istraživanje novih kultura i sticanje jedinstvenih iskustava. Razumevanje ovih psiholoških potreba predstavlja osnov za razvoj turističkih usluga koje omogućavaju zadovoljenje različitih želja i očekivanja turista.

Poslednjih decenija, ponašanje turista je doživelo značajne promene, s posebnim naglaskom na rastuće interesovanje za personalizovane i jedinstvene doživljaje. Ovaj trend, koji proizlazi iz povećanog individualizma i težnje za iskustvima koja su u skladu s ličnim vrednostima, postavlja izazov za razvoj novih poslovnih modela u turističkoj industriji. Turisti danas preferiraju doživljaje koji odražavaju njihove jedinstvene sklonosti i životne stilove, što nameće potrebu za stalnim inovacijama i prilagođavanjem turističkih usluga. Savremeni trendovi ukazuju na sve veće interesovanje za autentične destinacije, očuvanu prirodnu sredinu, ruralni turizam i lokalna iskustva, što predstavlja značajnu razvojnu mogućnost za turističke potencijale jugoistočne Srbije.

3. TRANSFORMACIJA GLOBALNE TURISTIČKE INDUSTRIJE

Globalna turistička industrija predstavlja jedan od najznačajnijih sektora savremene ekonomije, koji se kontinuirano razvija pod uticajem brojnih ekonomskih, tehnoloških, društvenih i ekoloških faktora. U poslednjim decenijama ovaj sektor prolazi kroz intenzivne transformacije, kako u pogledu strukture turističkog tržišta, tako i u pogledu promena u ponašanju i potrebama turista. Savremeni turistički trendovi oblikuju se kao rezultat ubrzanog procesa globalizacije, tehnoloških inovacija, promena u obrascima potrošnje i sve većeg interesovanja za održivost i odgovorno upravljanje turističkim resursima. Ovakve promene ukazuju na činjenicu da turizam postaje multidimenzionalna pojava koja ostvaruje značajne ekonomske, društvene i ekološke efekte.

Analiza ključnih faktora koji oblikuju globalnu turističku industriju obuhvata razmatranje digitalizacije, održivosti, promena u ponašanju turista i razvoja novih tržišnih segmenata, koji zajedno predstavljaju osnovne komponente savremenih turističkih trendova. Navedeni trendovi imaju poseban značaj za regione sa izraženim prirodnim i kulturnim potencijalima, poput jugoistočne Srbije, gde savremeni modeli razvoja turizma mogu doprineti unapređenju konkurentnosti turističke ponude i održivom regionalnom razvoju.

Digitalizacija i tehnološke inovacije - Jedan od najvažnijih faktora koji je oblikovao savremenu turističku industriju jeste ubrzan razvoj digitalnih tehnologija. U poslednjih nekoliko decenija digitalizacija je postala osnovni pokretač promena u turističkom sektoru, čineći ga fleksibilnijim, dostupnijim i efikasnijim. Digitalizacija obuhvata širok spektar inovacija, uključujući upotrebu interneta, mobilnih aplikacija, veštačke inteligencije, analize podataka, proširene stvarnosti (AR), kao i razvoj novih oblika turističke promocije i prezentacije destinacija.

Razvoj internetskih platformi kao što su Booking.com, Airbnb i TripAdvisor omogućio je turistima da brzo i efikasno planiraju svoja putovanja, upoređuju cene i rezervišu usluge online. Ove platforme koriste napredne algoritme za personalizaciju ponuda, na osnovu prethodnih korisničkih preferencija i ponašanja, čime se stvara jedinstven i direktan marketinški pristup potrošaču. Takođe, razvoj mobilnih aplikacija omogućava turistima da dobiju informacije o destinacijama, znamenitostima, smeštaju, restoranima i turističkim uslugama u realnom vremenu. Ovaj nivo digitalne povezanosti ne samo da olakšava proces donošenja odluka o putovanju, već doprinosi i povećanju konkurencije među turističkim preduzećima.

Osim toga, veštačka inteligencija postaje značajan alat u analizi velikih količina podataka koje prikupljaju turističke platforme. Primena veštačke inteligencije omogućava detaljnije razumevanje ponašanja turista i predviđanje turističkih trendova, čime se omogućava prilagođavanje turističkih proizvoda i usluga savremenim potrebama tržišta.

Tehnologije kao što su proširena stvarnost (AR) i virtuelna stvarnost (VR) takođe imaju značajnu ulogu u transformaciji turističkog iskustva. Proširena stvarnost omogućava turistima pristup interaktivnim informacijama o kulturnim i istorijskim sadržajima destinacija, dok virtuelna stvarnost omogućava virtuelne prezentacije turističkih lokaliteta, muzeja i prirodnih atrakcija. Primena ovih tehnologija ima poseban značaj u promociji turističkih potencijala i unapređenju digitalnog marketinga turističkih destinacija.

Održivi turizam - U poslednjim decenijama, održivost je postala jedan od ključnih fokusa u turističkoj industriji. Suština koncepta je da se razvoj turizma zasniva na usklađivanju ekonomskih i ekoloških ciljeva. To znači da će sa sve većim prihvatanjem ovakvog modela razvoja turizma prioritet u budućnosti imati koncept održivog razvoja i odgovorna potrošnja u turizmu u skladu sa prirodnim i društvenim mogućnostima turističkih destinacija, a ne ekonomski ciljevi vezani za ostvarivanje kratkoročne profitabilnosti i rasta (Bošković, 2009).

Razvoj turizma je znatno više nego u slučaju drugih delatnosti uslovljen kvalitetom životne sredine, njenim prirodnim i kulturnim vrednostima, jer se stepen očuvanosti i atraktivnosti životne sredine neposredno odražava na mogućnosti za razvoj turizma u datom prostoru (Stojanović, 2023). Kao sektor koji snažno utiče na ekološke, društvene i ekonomske sfere, turizam ima odgovornost da minimizira

negativne uticaje na životnu sredinu i doprineše očuvanju prirodnih resursa. Održivi turizam se sve više smatra imperativom za dugoročni razvoj turističke industrije, dok implementacija ekoloških i društvenih standarda postaje jedan od ključnih ciljeva savremenih turističkih organizacija i destinacija.

U okviru održivog turizma naglasak se stavlja na korišćenje ekološki prihvatljivih tehnologija, smanjenje emisije ugljen-dioksida, očuvanje biodiverziteta i efikasno upravljanje otpadom. Preduzetnici u turizmu sve više koriste obnovljive izvore energije, energetske efikasne sisteme i ekološke materijale za izgradnju turističkih objekata. Ekološke oznake i sertifikati postali su važni pokazatelji odgovornog upravljanja turističkim resursima i održivosti turističkih usluga.

Poseban značaj u okviru održivog turizma ima razvoj ekoturizma, kao specifičnog oblika turizma koji integriše turističke aktivnosti sa principima zaštite životne sredine i lokalnih zajednica. Ekoturizam omogućava turistima da na autentičan način dožive prirodne lepote i očuvane ekosisteme, uz aktivno doprinošenje njihovom očuvanju. Nacionalni parkovi, rezervati biosfere i druga zaštićena područja beleže kontinuirani rast turističkih poseta, što ukazuje na rast ekološke svesti turista i povećano interesovanje za održive turističke sadržaje.

Primena principa održivog razvoja posebno je značajna u regionima sa očuvanim prirodnim resursima i izraženim ruralnim potencijalima, gde turistički razvoj mora biti usklađen sa zaštitom životne sredine i očuvanjem lokalnog identiteta. S tim u vezi, jugoistočna Srbija raspolaže značajnim potencijalima za razvoj ekoturizma, ruralnog i zdravstvenog turizma zasnovanog na principima održivosti.

Promene u ponašanju turista - U novije vreme ponašanje turista pretrpelo je značajne promene koje su oblikovane globalnim ekonomskim uslovima, promenama društvenih normi i rastućim individualizmom. Savremeni putnici sve češće traže personalizovana iskustva koja se uklapaju u njihove specifične želje, vrednosti i životne stilove. Ovakva težnja rezultira rastućom potražnjom za ekskluzivnim i jedinstvenim doživljajima koji se razlikuju od tradicionalnih oblika putovanja i standardizovanih turističkih ponuda.

Pritom, interesovanje više nije usmereno isključivo na posetu poznatim destinacijama, već se posebna pažnja poklanja istraživanju autentičnih, manje komercijalizovanih lokacija koje obezbeđuju bogatija kulturna i ekološka iskustva. U potrazi za novim iskustvima turisti danas traže tzv. integralni kvalitet, tehnički standardizovanu i pre svega raznovrsnu ponudu, ali uz humanu komponentu koja uključuje i elemente izvornosti (Vujović et al., 2012). Ovaj trend naročito je izražen među mlađim i obrazovanim turistima koji teže uspostavljanju dubljih emotivnih veza sa destinacijama koje posećuju. Istovremeno, raste popularnost kulturnog turizma, gastronomskih sadržaja, wellness programa i avanturističkih aktivnosti, što ukazuje na sve izraženiju potrebu turista za autentičnim iskustvima i neposrednim povezivanjem sa lokalnim zajednicama i prirodnim okruženjem.

Pored toga, savremeni turisti koriste društvene mreže i digitalne platforme za deljenje svojih iskustava, čime se razvija nova dimenzija turizma zasnovana na digitalnoj promociji i „influencerskoj ekonomiji“. Putnici koji dele svoja iskustva putem društvenih mreža sve više utiču na formiranje imidža turističkih destinacija i donošenje odluka potencijalnih turista.

Savremeni turistički trendovi ukazuju na rastući značaj autentičnih destinacija, održivog upravljanja resursima i digitalne promocije turističke ponude, što predstavlja

značajnu razvojnu mogućnost za unapređenje konkurentnosti turističkih potencijala jugoistočne Srbije.

4. TURISTIČKI POTENCIJALI JUGOISTOČNE SRBIJE U KONTEKSTU SAVREMENIH TRENDOVA

Jugoistočna Srbija raspolaže značajnim turističkim potencijalima koji, uz adekvatno upravljanje i primenu principa održivog razvoja, mogu predstavljati važan faktor regionalnog ekonomskog i društvenog razvoja. Prirodne karakteristike prostora, bogato kulturno-istorijsko nasleđe, autentična gastronomija, tradicija i gostoprimstvo lokalnog stanovništva predstavljaju osnovu za razvoj različitih oblika turizma koji su u skladu sa savremenim trendovima na turističkom tržištu. U uslovima rastuće tražnje za autentičnim, održivim i individualizovanim turističkim iskustvima, turistički potencijali jugoistočne Srbije dobijaju sve veći značaj.

Jedan od najvažnijih resursa regiona predstavljaju prirodni turistički potencijali. Planinski predeli, očuvani ekosistemi, reke, klisure i jezera omogućavaju razvoj ekoturizma, avanturističkog turizma, sportskog i rekreativnog turizma. Poseban značaj imaju turističke destinacije jugoistočne i istočne Srbije, među kojima se izdvajaju Stara planina, Suva planina, Rtanj, Vlasinsko jezero i Sićevačka klisura, koji svojim prirodnim karakteristikama privlače sve veći broj domaćih i stranih turista. Ove destinacije odlikuju se visokim stepenom očuvanosti prirodne sredine, bogatim biodiverzitetom i mogućnostima za razvoj održivih turističkih aktivnosti, kao što su planinarjenje, biciklizam, posmatranje prirode i seoski turizam.

Savremeni trendovi u turizmu ukazuju na rastuće interesovanje turista za boravak u prirodi, aktivan odmor i ekološki odgovorno ponašanje. U tom kontekstu, jugoistočna Srbija poseduje značajan potencijal za razvoj ekoturizma, koji podrazumeva očuvanje prirodnih resursa i uključivanje lokalnih zajednica u turističke aktivnosti. Razvoj ovakvog oblika turizma doprinosi ne samo zaštiti životne sredine, već i stvaranju novih ekonomskih mogućnosti za lokalno stanovništvo kroz razvoj porodičnih gazdinstava, lokalne proizvodnje i tradicionalnih zanata.

Poseban značaj u turističkoj ponudi jugoistočne Srbije zauzima ruralni turizam. Savremeni turisti sve češće pokazuju interesovanje za autentična iskustva, tradicionalni način života i lokalnu kulturu, što ruralnim područjima daje značajnu razvojnu perspektivu. Seoska domaćinstva, etno-sela i lokalne manifestacije omogućavaju turistima neposredan kontakt sa tradicijom, običajima i gastronomijom ovog regiona. Razvoj ruralnog turizma doprinosi diversifikaciji turističke ponude i smanjenju regionalnih ekonomskih nejednakosti, posebno u manje razvijenim područjima.

Pored ekonomskog značaja, ruralni turizam ima i važnu socijalnu funkciju, jer doprinosi očuvanju lokalnog identiteta, kulturnog nasleđa i tradicionalnih vrednosti. Uključivanje lokalnog stanovništva u turističke aktivnosti omogućava razvoj preduzetništva i otvaranje novih radnih mesta, čime se ublažavaju negativni demografski trendovi karakteristični za ruralna područja. Održivi razvoj ruralnog turizma zahteva pažljivo upravljanje turističkim resursima, kako bi se očuvala autentičnost prostora i sprečili negativni efekti masovnog turizma.

Značajan potencijal region poseduje i u oblasti zdravstvenog i banjskog turizma. Prirodni lekoviti faktori, termomineralni izvori i povoljni klimatski uslovi predstavljaju osnovu za razvoj zdravstvenog, wellness i rekreativnog turizma. Niška Banja,

Sokobanja i druge banjske destinacije jugoistočne i istočne Srbije imaju dugu tradiciju u pružanju zdravstvenih i rehabilitacionih usluga. Poseban značaj u ovom kontekstu ima i Sijarinska Banja, kao jedna od najvažnijih banjskih destinacija ovog područja, poznata po termomineralnim i geotermalnim izvorima, kao i dugoj tradiciji lečenja i rehabilitacije. U tom smislu, Specijalna bolnica za rehabilitaciju „Gejzer“ u Sijarinskoj Banji predstavlja ključnu instituciju zdravstvenog turizma i važan nosilac razvoja ovog segmenta turističke ponude. Sijarinska banja poseduje veliki prirodni potencijal koji uz adekvatnu podršku i planiranje može da se pretvori u jednu od poznatijih destinacija u turizmu Srbije. Budućnost Sijarinske Banje zavisi od integralnog pristupa koji će obuhvatiti pravnu stabilnost, unapređenje kvaliteta usluga, razvoj novih turističkih sadržaja i infrastrukturne projekte (Minić, 2025).

Razvoj zdravstvenog turizma zahteva kontinuirana ulaganja u modernizaciju smeštajnih kapaciteta, medicinske infrastrukture i pratećih turističkih sadržaja. Istovremeno, neophodno je unaprediti promociju banjskih destinacija kroz primenu savremenih marketinških strategija i digitalnih tehnologija, kako bi se povećala njihova konkurentnost na domaćem i međunarodnom tržištu.

Digitalizacija i savremeni turistički marketing imaju sve značajniju ulogu u promociji turističkih potencijala jugoistočne Srbije. Upotreba društvenih mreža, digitalnih platformi i online rezervacionih sistema omogućava efikasniju promociju destinacija i direktnu komunikaciju sa turistima. Savremeni turisti donose odluke o putovanjima na osnovu informacija dostupnih putem interneta, iskustava drugih korisnika i vizuelnih sadržaja objavljenih na društvenim mrežama. Zbog toga digitalni marketing postaje jedan od ključnih instrumenata razvoja turističke konkurentnosti regiona.

Poseban značaj ima turističko brendiranje destinacija, koje podrazumeva stvaranje prepoznatljivog identiteta zasnovanog na autentičnim prirodnim, kulturnim i gastronomskim vrednostima. Jugoistočna Srbija raspolaže brojnim elementima koji mogu doprineti izgradnji konkurentnog turističkog brenda, uključujući prirodne lepote, kulturno nasleđe, tradicionalnu kuhinju i specifične manifestacije. Efikasno upravljanje turističkim identitetom može doprineti većoj vidljivosti regiona na turističkom tržištu i privlačenju novih segmenata turista.

U kontekstu savremenih turističkih trendova, održivi razvoj predstavlja osnovni preduslov dugoročne konkurentnosti turističkih destinacija. Održivo upravljanje turističkim potencijalima jugoistočne Srbije podrazumeva racionalno korišćenje prirodnih resursa, očuvanje kulturnog nasleđa i aktivno uključivanje lokalnih zajednica u razvojne procese. Balans između ekonomskih koristi i zaštite životne sredine postaje ključni izazov savremenog turizma, posebno u ekološki osetljivim područjima.

Primena principa održivog razvoja omogućava stvaranje dugoročno stabilnog turističkog sistema koji doprinosi ekonomskom rastu, povećanju zaposlenosti i unapređenju kvaliteta života lokalnog stanovništva, uz istovremeno očuvanje prirodnih i kulturnih resursa za buduće generacije. Upravo zbog toga turistički potencijali jugoistočne Srbije predstavljaju značajan razvojni resurs koji, uz adekvatno strateško planiranje i savremeni pristup upravljanju, može doprineti jačanju konkurentnosti turističke ponude Srbije u celini.

5. ZAKLJUČAK

Savremeni trendovi u turizmu, kao što su digitalizacija, održivost, promene u ponašanju turista i razvoj novih tržišnih segmenata, predstavljaju ključne determinante savremenog razvoja globalne turističke industrije. Ovi procesi imaju značajne ekonomske efekte, ali istovremeno generišu i kompleksne izazove koji zahtevaju kontinuirano prilagođavanje turističkih politika, strategija i modela upravljanja.

Razumevanje savremenih promena u turizmu podrazumeva primenu integrisanog i proaktivnog pristupa, zasnovanog na inovacijama, odgovornom korišćenju resursa i doslednoj primeni principa održivog razvoja. Na taj način omogućava se adekvatno prilagođavanje promenljivim tržišnim uslovima i sve zahtevnijim očekivanjima turističke tražnje.

Na regionalnom nivou, Jugoistočna Srbija raspolaže značajnim turističkim potencijalima koji, u uslovima savremenih trendova, mogu doprineti diversifikaciji turističke ponude i unapređenju regionalnog razvoja. Njihova valorizacija zavisi od stepena integracije u savremene tokove turističke industrije, korišćenja digitalnih tehnologija i dosledne primene principa održivog razvoja.

Turizam kao globalna i regionalna pojava pokazuje izraženu zavisnost od ekonomskih, ekoloških i društvenih faktora, pri čemu se njegova dalja transformacija usmerava ka modelima koji obezbeđuju ravnotežu između ekonomskog rasta i očuvanja prirodnih i kulturnih resursa. Ovakav pristup predstavlja osnov za dugoročno održiv razvoj turističkog sektora.

LITERATURA

- [1] Bošković, T. (2009). Održivi turizam kao savremeni koncept razvoja turizma. *Škola biznisa*, 2, 123–128.
- [2] Milićević, S., & Trišić, I. (2019). Ekonomski i socio-kulturni efekti razvoja turizma u turističkim destinacijama. *Megatrend revija*, 16(2), 21–38.
- [3] Minić, M. (2025). Prirodni potencijali opštine Medveđa kao resurs održivog razvoja turizma. U *Zbornik radova Prve stručno-naučne konferencije „Održivi resursi, ekologija i turizam Jugoistočne Srbije“* (str. 74–85). Sijarinska Banja.
- [4] Stojanović, V. (2023). Turizam i održivi razvoj. Novi Sad: Prirodno-matematički fakultet.
- [5] Šušić, V. (2010). Turističke potrebe i motivi turističkih putovanja. *Ekonomске teme*, 2, 187–200.
- [6] Vujović, S., Cvijanović, D., & Štetić, S. (2012). *Destinacijski koncept razvoja turizma*. Beograd: Institut za ekonomiku poljoprivrede.